

maghiar în veacul al XII-lea, acea populație cunoscută generic cu termenul de secui, așezarea de la MS 1 le este atribuită lor.

Așadar, ne aflăm în fața a încă unei așezări aparținând acelor colectivități din care se va forma, în secolul următor, comunitatea secuiască, ce înglobează, probabil, mai multe etnii cu origini și tradiții diverse – din acest motiv existând o serie de trăsături specifice, care diferențiază o așezare de alta. Ceea ce le apropie și ne face să le înscriem în seria de așezări cu un anume specific este prezența, în număr mare (raportat la complexele cercetate), a pintenilor cu spin – în fond piese de echipament militar curente, aflate în dotarea trupelor.

Ceea ce deosebește așezarea prezentată aici de altele contemporane (sau parțial contemporane) este prezența neobișnuit de mare a așa-ziselor cuptoare pietrar în cadrul locuințelor – uneori dublate de un cuptor de alt tip (de regulă „cotlonite” într-unul din pereți) în cadrul aceluiași complex – și numărul enorm al cuptoarelor (atât „pietrate” sau de alt fel) aflate în aer liber, chestiune deja comentată asupra căreia nu mai revin.

Aș mai vrea să adaug, referitor la această rețea de așezări grănicerești care prinde contur arheologic din ce în ce mai consistent, că existența ei a fost postulatată, pe baza toponimiei, de către Kurt Horedt, încă din anii '50 ai secolului trecut. Ceea ce părea atunci o poveste interesantă, cu un ușor aer de legendă, își găsește din ce în ce mai mult confirmarea arheologică. Pe lângă așezările cunoscute de la Morești, Bratei – *Nisipărie*, Sighișoara – *Dealul Viilor*, MS 1, se mai pot adăuga alte descoperiri (atât din zona Miercurea Sibiului, cât și din alte 3–4 puncte, tot de pe traseul autostrăzii, dar din zona Șibot).

Multe s-ar mai putea spune pe marginea subiectului; închei însă comentariile acestui capitol cu afirmația că, indiferent cum interpretăm așezarea de la MS 1, ea va rămâne un punct de reper arheologic pentru Transilvania de sud în secolul al XII-lea. Este meritul autorilor pentru modul în care au cercetat în teren și au valorificat în scurt timp realitățile arheologice de acolo.

Prin ultima remarcă, fac legătura cu *Catalogul descoperirilor* (p. 73–137) care, împreună cu ilustrația, constituie temelia acestei lucrări. Dincolo de trecerea timpului, de evoluția curentelor arheologice, de nuanțe și interpretări, de progresul tehnologic înregistrat etc., este ceea ce rămâne de obicei dintr-o operă arheologică. Fiecare complex cu inventarul său a fost clar și minuțios descris, totdeauna în conexiune cu ilustrația, de o excelentă calitate.

Lucrarea mai cuprinde o listă bibliografică – *Bibliografie* (139–143) și două rezumate în limbile engleză – *Abstract* (p. 145–147) și germană – *Zusammenfassung* (p. 149–151) – ceea ce o face ușor accesibilă și mediilor de specialitate din străinătate.

La sfârșitul volumului (începând cu p. 153) se află cele 116 planșe alb-negru și color, de o calitate ireproșabilă, despre care am amintit deja.

Apreciez că este o lucrare plină de noutăți, scoase la iveală ca urmare a strădaniei celor doi colegi ai noștri, care merită toate felicitările.

Adrian Ioniță
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București;
e-mail: aionita67@yahoo.com.

Daniela Marcu Istrate, Mihai Constantinescu, Andrei Soficaru, *The medieval cemetery from Sibiu (Hermannstadt) Huet Square. Archaeology, anthropology, history*, Tübingen Forschungen zur historischen Archäologie Band 6, Verlag Dr. Faustus, Büchenbach, 2015, 231 p. text; 79 fig., 59 grafice, 72 tabele în text; 64 planșe și 6 planșe-pliante

Volumul, apărut în prestigioasa serie „Tübingen Forschungen zur historischen Archäologie”, se deschide cu *Cuvântul* (p. 9) editorilor, Barbara Scholkmann și Jörn Staeker, urmat de un *Cuvânt înainte* (p. 11) și o

Introducere (p. 13–14), semnate de Daniela Marcu Istrate – coordonatoarea cercetărilor arheologice desfășurate în Piața Huet în anul 2005. Trebuie să precizăm de la început că săpăturile au fost prilejuate de reabilitarea

infrastructurii centrului istoric, investiții majore făcute de primărie înainte de anul 2007, când Sibiu a devenit capitală culturală europeană. Mai amintim că, în același an, principalele rezultate ale acestor cercetări au ajuns să fie cunoscute prin apariția unei lucrări în două volume – Daniela Marcu Istrate (în colaborare cu: Monica Dejan, Maria Emilia Crângaci-Țiplic, Georgeta El Susi, Radu Lupescu, Petre Beșliu Munteanu), *Sibiu. Piața Huet. Monografie arheologică I-II*, Alba Iulia, 2007. Așadar, volumul înfățișat astăzi – rod al colaborării dintre arheologi și antropologi – vine să completeze informațiile existente prin analiza cimitirului și să sintetizeze totodată celelalte descoperiri.

Cartea de față este structurată pe două paliere – arheologie și antropologie, primele trei capitole fiind destinate prezentării cercetării și analizei arheologice a cimitirului din Piața Huet, iar următoarele cinci analizelor antropologice ale indivizilor înmormântați în cimitirul respectiv. Fiecare capitol este împărțit în mai multe subcapitole, unele dintre ele având, la rândul lor, subdiviziuni. Prin modul de expunere și structura adoptată, lucrarea este foarte ușor de consultat, problemele înfățișate înlănțuindu-se într-un mod logic și clar.

În Cap. I. *Scurt istoric și stadiul cercetărilor* (p. 15–23), sunt prezentate succint câteva date despre colonizarea germană în sudul Transilvaniei și începuturile orașului Sibiu / Hermannstadt. În strânsă legătură cu acest fenomen, se află biserica Sf. Maria (după adoptarea luteranismului, în 1543, devenită biserică evanghelică), al cărei istoric ne este redat. Piața Huet este un spațiu aflat la marginea vestică a terasei „Orașului de Sus”, într-o poziție deosebit de avantajoasă, ceea ce a favorizat și dezvoltarea ulterioară a burgului medieval. În mijlocul său a fost ridicată, după mijlocul secolului al XII-lea, prima biserică (purțând hramul Sf. Maria) de către coloniștii numiți generic cu termenul de sași. Cimitirul care s-a dezvoltat în jurul bisericii a fost, până în secolul al XVI-lea, primul și cel mai mare cimitir parohial, existând, desigur, câteva cimitire mai mici, care deserveau mănăstirile, eventual și comunitățile mai sărace (cum este, de pildă, cel al Bisericii Azilului).

Capitolul II. *Cercetarea arheologică în curtea cimitirului medieval* (p. 24–44) este împărțit în patru subcapitole.

Primul se referă la: *1. Cercetările anterioare anului 2005*, în care sunt trecute în revistă intervențiile de natură arheologică desfășurate în curtea bisericii până atunci, cele mai importante având loc, în opinia noastră, în anul 2002, când a fost cercetată sistematic rotonda.

În următoarele două subcapitole ne sunt înfățișate *2. Strategia cercetării în 2005* și *3. Caracteristicile generale ale sitului*. Remarcăm faptul că, pentru a obține cele mai bune informații, autoarea – în ciuda presiunii timpului și a constrângerilor lucrărilor de investiție – a conceput cercetarea celor aproape 5000 mp ai pieței prin împărțirea suprafeței în carouri de 5 × 5 m, suprapuse de 19 secțiuni, în funcție de situația din teren. Din suprafața amintită, s-au cercetat efectiv cca 2000 mp, fiind stabilite stratigrafia și nivelurile de călcare medievale ale pieței.

Cel de-al 4-lea subcapitol, *Topografia construcțiilor*, cuprinde șase puncte, corespunzând fiecare câte unui obiectiv cercetat: 4.1. Zidul de incintă; 4.2. Capela Sf. Iacob; 4.3. Rotonda; 4.4. O fundație (a unei structuri); 4.5. Biserica parohială; 4.6. Capela Sf. Ladislau. Cu excepția bisericii parohiale (actuala biserică evanghelică), niciunul dintre acestea nu mai este astăzi vizibil. Rezultatele cercetărilor au fost publicate pe larg în lucrarea monografică din anul 2007, dar, pentru înțelegerea contextului și a raportului cu cimitirul, o prezentare sintetică a fost inclusă și în volumul de față, asupra căreia nu voi insista însă acum. Menționez doar că au fost demontate, cu argumente arheologice, unele opinii exprimate anterior săpăturilor din 2005, cum ar fi, de pildă, aceea că incinta de piatră a luat locul uneia de pământ. S-au făcut, de asemenea, clarificări și au fost lansate ipoteze privind cronologia și funcțiile capelilor: Sf. Iacob, Sf. Ladislau, Sf. Maria și Sf. Ioan (rotonda).

Cap. III. *Cimitirul* (p. 45–120) reprezintă partea cea mai consistentă a lucrării, fiind structurat în 12 secțiuni:

Din prima, intitulată *1. Caracteristici generale*, aflăm că, în vara anului 2005, a fost cercetată o parte a acestui cimitir, probabil aproximativ o cincime, înregistrându-se 1833 de complexe funerare. Între acestea, se află o

groapă comună, două morminte din secolul al XIX-lea, aflate în interiorul capelei Sf. Ladislau, precum și o groapă, care s-a dovedit a aparține locuirii preistorice. Numărul complexelor funerare care au fost luate în calcul în această analiză este, așadar, de 1830. Dintre acestea, 40 de morminte au fost duble (adult și copil) și două morminte au fost triple, astfel încât numărul indivizilor s-a ridicat la 1874.

În cea de-a 2-a secțiune, *Starea cimitirului în momentul săpăturilor. Limitările cercetării*, se precizează că săpăturile arheologice au avut un caracter de salvare, cu obiectivul de a recupera mormintele aflate în straturile ce urmau a fi îndepărtate pentru amenajarea modernă a suprafeței. Din totalul mormintelor identificate în săpătură, 73% au fost observate integral, celelalte fiind în situații care nu au permis decopertarea totală. Relevantă pentru densitatea extraordinară a cimitirului este, de pildă, o situație în care, pe o suprafață de aproximativ 22 mp, au fost descoperite 186 de morminte, ceea ce arată o aglomerare de minimum opt morminte/mp, cimitirul de la Sibiu fiind comparabil, din acest punct de vedere, cu cel de la Saint-Denis.

În ceea ce privește starea de conservare, se poate aprecia că doar 66% dintre oseminte s-au păstrat într-o stare bună sau acceptabilă.

Pornind de la starea fizică a cimitirului și de la limitele cercetării de salvare, s-a încercat apoi stabilirea principalelor caracteristici ale necropolei, pe baza indicatorilor obișnuiți: adâncimea, forma și umplutura gropii, amenajări speciale ale gropii, urme de sicriu din lemn, poziția și orientarea scheletului și obiectele de inventar – care constituie și obiectul secțiunilor 3-6.

Menționez că s-a ajuns la un standard funerar pe durata funcționării necropolei, în care predomină: utilizarea gropilor rectangulare, fără alte amenajări, decedații fiind depuși în decubit dorsal, cu brațele întinse pe lângă corp, picioarele întinse, orientare V-E și fără inventar (foarte sărac). Pentru etapele finale de funcționare a necropolei, se constată o prezență mai mare a amenajărilor de lemn (în total cca 18%), o diversificare a poziției brațelor și chiar o sensibilă înmulțire a elementelor de inventar funerar.

O mențiune specială merită gropile cu nișă pentru cap – prezente în număr de 167 (dintre care 105, fiind întregi, sunt sigur identificate) –

deoarece sunt un bun indicator cronologic, ele fiind caracteristice primelor generații de oaspeți occidentali așezați în sudul Transilvaniei. Desigur, la Sibiu, grație și numărului mare de morminte cercetate, acestea sunt, comparativ cu alte necropole, cele mai numeroase.

Secțiunea 6. *Inventarul funerar* – cuprinde șapte subdiviziuni, corespunzând categoriilor de inventar: 6.1. Monedele; 6.2. Ceramica; 6.3. Scoicile; 6.4. Accesoriile vestimentare; 6.5. Podoabele; 6.6. Alte piese; încheindu-se cu 6.7. Considerații generale.

În timpul cercetărilor, a fost recuperată o cantitate destul de importantă de obiecte (constând mai ales din fragmente ceramice, monede, piese de vestimentație, obiecte de podoabă și alte câteva obiecte diverse). Cele mai multe s-au aflat în umpluturi, rulate de numeroasele înhumări practicate în cele patru secole de utilizare a necropolei. Foarte probabil, aceste obiecte provin din morminte, cu toate că puține dintre ele pot fi puse în conexiune directă cu un anumit complex.

Prezența unor obiecte în relație directă cu osemintele a fost înregistrată în 138 de morminte, dintre care 15 conțin două sau mai multe piese. În ansamblu, mormintele cu inventar reprezintă un procent de aproximativ 7,65% din totalul complexelor funerare.

Dintre cele 234 de monede descoperite, 176 au apărut în umpluturi și 58 în conexiune certă cu mormintele. Din totalul monedelor descoperite, au putut fi identificate 163, dintre care 156 aparțin perioadei de funcționare a cimitirului și șapte sunt ulterioare. Dintre cele 156 de monede, doar 34, lizibile, se află în conexiune certă cu mormintele, celelalte 122 fiind descoperite în poziție secundară. Se poate presupune, totuși, că ele provin, în marea majoritate, din situații legate de obiceiurile funerare ale epocii, fie că au fost depuse efectiv ca obol, fie aruncate, poate, în umplutura gropii. Prin raportare la secole, situația se prezintă astfel: patru provin din secolul al XII-lea; una din secolul al XIII-lea; 85 din secolul al XIV-lea – începutul secolului al XV-lea; 42 după mijlocul secolului al XV-lea; 24 din prima jumătate a secolului al XVI-lea; șapte monede aparțin perioadei de după încetarea funcționării cimitirului.

Accesoriile vestimentare constau în: cataramă (un mormânt), închizători de tipul

„moș și babă” (11 morminte), nasturi de bronz (șapte morminte) și aplici (capete de șnur – cinci morminte). Alte câteva exemplare s-au găsit în umpluturi.

Din morminte, au fost recuperate doar câteva obiecte, ce pot fi considerate piese de podoabă: o mărgea aurită și opt ace de voal cu capătul sferic, întregi sau fragmentare.

Din umplutură, provin, însă, mai multe piese din această categorie: un fragment de lăntișor, trei inele de bronz, unul cu chaton în formă de inimă, o verigă din sârmă circulară și o alta din platbandă. Câteva mărgele de bronz au apărut în apropierea unui craniu rulat ce păstra multe pete verzi. De asemenea, a mai fost găsit un colier, compus din 77 de mărgele de bronz, de formă sferică, și o mărgea mai mare, din sticlă albastră. Tot din umpluturi, de pe partea sudică a bisericii, provin mai multe fragmente metalice de bronz de la o piesă cu un decor fixat cândva pe o pânză.

Obiecte diverse. Pot fi enumerate aici: un fragment dintr-o daltă, aplici de formă ovală cu un orificiu central, aparținând garniturii mânerului unor cuțite, cuțite de uz casnic, un obiect din tablă de bronz, din care s-a păstrat un fragment în formă de săgeată, un cui din bronz, fragmente de sârmă, mici fragmente metalice de diverse forme, o bilă de piatră. La acestea, se adaugă alte nouă fragmente metalice descoperite pe suprafața cimitirului, aparținând unor obiecte a căror funcționalitate nu mai poate fi precizată.

Inventarul modest al cimitirului nu constituie o surpriză, deoarece, în mod obișnuit, necropolele perioadei nu excelează la acest capitol, indiferent dacă ne raportăm la Transilvania sau la alte regiuni ale Europei.

Din următoarea secțiune, 7. *Delimitări cronologice*, aflăm că prelucrarea rezultatelor cercetării arheologice, bazată pe studierea obiectelor (ruine, clădiri, artefacte) în contextul în care au fost descoperite, a permis conturarea a trei etape principale de folosire a cimitirului: etapa timpurie, din secolele XII–XIII, etapa de mijloc, din secolele XIV–XV, și etapa finală aparținând, în principal, secolului al XVI-lea. Fiecare dintre acestea este definită de anumite obiecte, cu precădere de monede, ceramică și de structurile zidite, păstrate în stare de ruină sau încă în uz. Indicatorul cel mai sigur îl reprezintă mormintele cu nișă pentru cap. Considerând cele 167 de morminte de la Sibiu (9,12%), ca datând, conform stadiului actual al cercetărilor, în

secolele XII–XIII, procentul mormintelor încadrabile cronologic pe baza unor indicatori concreți se ridică la aproape 20%, cele mai multe dintre acestea aparținând orizontului timpuriu. Încercarea de a face o analiză matematică (cu ajutorul programului WinBasp) nu a condus la rezultate mulțumitoare, din cauza informațiilor incomplete, a numărului mic de indicatori și relevanței reduse a acestora.

Urmează trei secțiuni, dedicate altor aspecte ale cimitirului: 8. *Observații asupra cronologiei mormintelor analizate antropologic*; 9. *Mormintele cu nișă pentru cap*; 10. *Elemente de topografie funerară*, urmate de alte două, cu caracter concluziv: 11. *Concluzii istorice și arheologice*; 12. *Câteva considerații privind contextul local*.

Se reține, în final, faptul că cimitirele coloniștilor din Transilvania nu sunt prea bine cunoscute. Cercetarea acestei componente a civilizației noilor veniți în arcu carpatic s-a făcut aproape exclusiv în contextul unor șantiere de restaurare a monumentelor, în care atenția era concentrată mai ales asupra elementelor zidite și re(con)stituirii acestora.

Partea a doua a lucrării, destinată analizei antropologice, începe cu un capitol intitulat IV. *Metode ale analizei antropologice* (p. 121–124), care cuprinde trei subcapitole: 1. *Introducere*; 2. *Conservare*; 3. *Metodologie*. Acesta are darul de a ne pune în temă cu starea de conservare a materialului analizat și metodele folosite în examinarea scheletelor (așa numitul „protocol” utilizat de către antropologi). Fragmentarea deosebită a materialului osteologic este și motivul pentru care un număr relativ mic de date metrice au fost prelevate în raport cu mărimea lotului analizat.

După acest capitol cu caracter introductiv/explicativ, autorii abordează problemele de paleodemografie – construcție a antropologilor ce se bazează pe date relative, cum sunt determinarea sexului și estimarea vârstei, cu scopul stabilirii unui profil demografic al lotului studiat, care să cuprindă ponderea pe sexe, numărul de indivizi pe grupe de vârstă, speranța de viață la naștere, mortalitatea și altele.

Cap. V. *Paleodemografie* (p. 125–136) cuprinde trei subcapitole: 1. *Introducere și metode*; 2. *Demografia cimitirului din Piața*

Huet; 3. *Probe medievale comparate și concluzii.*

Analiza paleodemografică nu s-a putut efectua, în principal din motive obiective, pe toți cei 1874 de indivizi înregistrați (din 1830 morminte), ci doar pe un lot de 656 de schelete (provenind din 615 morminte), dintre care 253 sunt de sex feminin (38,57%), 244 de sex masculin (37,20%) și 159 indeterminabili (24,24%). Pe grupe de vârstă, se observă că sunt 142 de indivizi sub 20 de ani și 514 adulți.

Vârsta medie la deces, calculată pentru întreg lotul de la Sibiu – *Piața Huet*, este de 29,26 de ani, dar pe sexe este de 36,46 de ani pentru indivizii de sex masculin, de 34,26 de ani pentru cei de sex feminin și de 17,06 ani pentru cei indeterminabili. Aceste date corespund, în cea mai mare parte, cu speranța de viață la naștere calculată pentru indivizii de sex feminin (35,94 ani), pentru cei de sex masculin (38,44 ani) și pentru cei indeterminabili (17,47 ani).

Valoarea speranței de viață la naștere pentru lotul de la Sibiu a fost comparată cu situri din România, Cehia, Ungaria, Spania, Portugalia și Anglia. Speranța de viață se încadrează în cea a epocii, cuprinsă între 25 și 35 de ani, mortalitatea fiind de 30,87%.

Tabelele demografice utilizate pentru necropola de la Sibiu sunt primele realizate după o lungă perioadă de stagnare în care s-a mers aproape exclusiv pe prezentarea datelor metrice ale scheletelor. Rezultatele sunt încurajatoare și au oferit o imagine interesantă a acestei comunități. Folosindu-se și comparații cu alte situri, datele de la Sibiu s-au putut încadra în anumite tendințe. Noile analize ale necropolelor medievale se vor putea baza de acum încolo pe acest lot destul de consistent.

Urmează două capitole – unul referitor la *datele metrice*, celălalt la *patologie*.

Cap. VI. *Date metrice* (p. 137–146) este structurat în șase părți: 1. *Introducere*; 2. *Subadulți*; 3. *Adulți*, cu trei subdiviziuni: 3A. Craniul; 3B. Femei; 3C. Bărbați; 4. *Statura*; 5. *Asimetrii*; 6. *Diferențe între sexe și dimorfism sexual*.

Nu voi comenta asupra acestor aspecte cu caracter mai tehnic, ci amintesc doar că, așa cum se știe, statura poate fi un indicator de sănătate, statut etc. și poate varia în timp, fiind influențată de dietă, de fondul genetic, stil de viață. Autorii au comparat rezultatele obținute cu populațiile

din Europa Centrală, ca și din alte regiuni. Atât pentru scheletele de sex masculin, cât și pentru cele de sex feminin de la Sibiu, staturile sunt, comparativ cu cele din Europa Centrală, cele mai mari. Aceeași tendință se păstrează și față de cele hispanice ori din România (cca 167 cm pentru bărbați).

Cap. VII. *Patologie* (p. 147–162) cuprinde, la rândul său, șase subcapitole corespunzând tipurilor de afecțiuni observate: Primul se referă la 1. *Starea danturii* – cu cinci subdiviziuni: 1A. Calculii dentari; 1B. Dinți căzuți înainte de deces; 1C. Abcese; 1D. Cari; 1E. Afecțiuni dentare la subadulți.

În toate cazurile semnalate de patologie dentară, există un număr mai însemnat de schelete feminine afectate, ceea ce poate fi explicat și prin numărul mai mare de indivizi de sex feminin disponibili pentru analiză. Totuși, aceste observații ar putea reflecta existența unor probleme de sănătate mai accentuate în cazul femeilor, reflectate prin infecții mai numeroase.

2. *Dieta și condiții de dezvoltare* – cu două subdiviziuni: 2A. Hiperostosa porotică; 2B. Rahitism.

3. *Infecțiile* – cu trei subdiviziuni: 3A. Osteoperiostitis; 3B. Tuberculoză; 3C. Alte infecții.

4. *Afecțiuni ale articulațiilor* – *Osteoartrita*.

5. *Traume* – cu cinci subdiviziuni: 5A. Fracturi; 5B. Traume provocate de proiectile/obiecte contondente; 5C. Traume provocate de tăieturi; 5D. Traume cauzate de un obiect contondent; 5E. Miozita osificantă traumatică.

Au fost identificați 32 de indivizi (4,88%) care au suferit diverse traume. Dintre aceștia, 46,88% sunt bărbați, 37,50% femei, 15,63% de sex neprecizat. Doar doi subadulți (6,25%) au suferit astfel de traume, provocate accidental sau de violențe, restul fiind adulți cu vârste cuprinse între 30–50 ani. Cele mai afectate părți ale scheletului au fost craniul (29,41%), membrele superioare (52,94%) și rareori membrele inferioare (17,65%).

6. *Diverse boli* – cu cinci subdiviziuni: 6A. Entezopatii; 6B. Fosa romboidă; 6C. Defecte corticale; 6D. Tumori; 6E. Trepanarea.

Partea dedicată antropologiei se încheie cu Cap. VIII. *Rezumat și comentarii* (p. 163–180) cu trei subcapitole: 1. *Cercetarea altor cimitire medievale din România*; 2. *Sibiu – interpretare*

sintetică a datelor, cu trei subdiviziuni: 2A. Paleodemografia; 2B. Date metrice; 2C. Paleopatologie. 3. *Corelarea antropologică cu datele istorice privind populația Transilvaniei în secolele XII–XVI*.

Rezumând, se poate afirma că datele obținute, combinate cu datele arheologice, oferă, pentru prima dată în literatura antropologică românească, posibilitatea urmăririi evoluției stării de sănătate și a standardului de viață (din perspectivă osteologică) a unei comunități medievale de-a lungul unor etape însemnate ale existenței sale, condiționate, desigur de starea de preservare în general precară a scheletelor.

Astfel, cimitirul din Piața Huet constituie un element de noutate în peisajul perioadei medievale din Transilvania, în special și din Europa, în general, atât prin numărul mare de schelete analizate, cât și prin faptul că este printre primele necropole de mari dimensiuni analizate antropologic. După cum este cunoscut, analiza osteologică detaliată, datele metrice și cele de patologie sunt dificil de interpretat în lipsa unor date comparative provenite din cimitire contemporane, apropiate spațial, fie ele ale populației românești sau săsești.

Analiza antropologică a acestui lot de la Sibiu – *Piața Huet* a arătat variații în timp ale unor indicatori demografici, ale staturilor sau ale unor boli; de asemenea, există diferențe și între sexe sau vârste. În capitolele de paleodemografie, de măsurători și de paleopatologie, s-au discutat aceste diferențe și, în același timp, și comparațiile cu alte loturi.

În final, autorii au încercat și o corelare cu diverse evenimente (războaie, calamități naturale, epidemii de ciumă, foamete) cunoscute istoric, care, fără îndoială, au afectat, în proporții variabile, populația din Sibiu, în secolele XII–XVI. Acest demers este necesar, deoarece respectivii indicatori au și determinanți culturali, iar corpul uman răspunde la stres în diferite moduri.

Datele istorice și analiza osteologică par a indica o populație omogenă, înmormântată în cimitirul din Piața Huet. Numărul total de

indivizi înhumați aici de-a lungul celor patru secole de funcționare a necropolei este dificil de estimat. Scheletele analizate reprezintă doar o mică parte a acestora, iar datele obținute au încercat să ofere o altă imagine – bazată pe identificarea stării de sănătate a comunității.

Lucrarea mai cuprinde un amplu *Rezumat în limba germană* (p. 181–201), *Bibliografia* (p. 202–210) și *Anexele* (listele cu figurile, tablele și graficele) (p. 211–230). În partea finală a cărții se află cele 64 de planșe color.

Condițiile grafice ale Editurii Dr. Faustus nu puteau fi decât excepționale.

Cartea însumează o mulțime de premiere în literatura de specialitate din România; reamintesc, în final, doar câteva: cea mai mare necropolă medievală cercetată arheologic într-un interval extrem de scurt, cele mai multe morminte cu nișă pentru cap atestate din Transilvania, analiza scheletelor din perspectivă bioarheologică, cu tot ceea ce implică aceasta, numeroase noutăți metodologice etc.

Vreau să mai subliniez faptul că importanța lucrării, din punct de vedere istoric, constă și în faptul că nu este dedicată unei necropole oarecare, remarcabile doar prin dimensiuni, ci că ne oferă o imagine asupra principalului cimitir din Sibiu, orașul ce s-a dovedit forța coagulatoare a comunităților germane din Transilvania. Altfel spus, cei înmormântați în Piața Huet și analizați în paginile acestei cărți au fost cei care au contribuit din plin la crearea „universității săsești” medievale – baza prosperității și păstrării identității culturale a comunităților germane din Transilvania până în epoca modernă.

Dincolo de informațiile transmise, lucrarea constituie și un model de colaborare, finalizată cu succes, între arheologi și antropologi, care ar trebui urmat în cercetarea românească.

Adrian Ioniță
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București;
e-mail: aionita67@yahoo.com.